

გამოცემა „სორაპანისა“

როგორ გაჩნდა
ფულის ხმარება

თარგმანი

იხთეოზ ბერაძისა.

ქ. თბილისი.
სტამბა „სორაპანი“

1917 წ.

როგორ გაჩნდა ფულის ხმარება

ფული, ეს ის ჯადოს ჯოხია, რომელიც, თუ ხელში აქვს ადამიანს, შეძლებას აძლევს, თუ უჩინარ სულთა ძალით არა, სხვისის შრომის ნაყოფით მაინც ისარგებლოს. ფულის ფასიც სწორედ ეს არის. ვისაც ჯიბეში ერთი მანათიანი აქვს, იმას უკვე შეუძლიან დაეპატრონოს სხვის შრომის რამოდენიმე ნაწილს, რადგანაც ყოველივე, რასაც ჩვენ ფულით ვყიდულობთ, სხვის ხელის გამრჯელობისა და შრომის ნაყოფია. ფული, საშვალეა, რომლის მეოხებითაც ერთი კომპრომის მეორესათვის და იმავე დროს, თავისთვისაც. ამ გვარად, ფული ის კავშირია, რომლის მეოხებითაც, თვით-მოყვარეობა და გრძნობა მოყვასისათვის ზრუნვისა, ერთმანეთთან ადვილად თავსდებიან: კაცობრიობის მდგომარეობა უფულოდ მხოლოდ მაშინ შეიძლებოდა, რომ თვით-მოყვარეობა ან სულ არა ყოფილიყო ქვეყნად და ან ცხოვრებაში მარტოს ყოფილიყო გაბატონებული. ვთქვათ, ერთმა იშრომოს მეორისათვის მუქთად, მაშინ, რასაკვირველია, ჩვენთვის ფულიც არ იქნებოდა საჭირო, მაგრამ ამგვარ სანატრელ დრომდის განა მიაღწევს კაცობრიობა? მეორეს მხრივ

38128

ვთქვათ თითოეულმა ოჯახმა საკუთრად იშრომა, როგორც ძველად იყო, მაგრამ, როდესაც კაცობრიობაში საზოგადოებრივი ცხოვრება შემოვიდა, ესეც შეუძლებელი გახდა; მართალია, ძველად შრომის განაწილება იშვიათი მოვლენა იყო; შრომას მხოლოდ ოჯახში ცოლი და ქმარი ინაწილებდა, მაგრამ ჩვენს დროში, როდესაც საზოგადოებრივი ცხოვრება მეტად რთული შეიქმნა, შრომის გაუნაწილებლად ცხოვრება შეუძლებელია, ხოლო ფული-კი შრომის განაწილების უსაჭიროესს კუთვნილებას შეადგენს.

თერძი წელიწადში ორჯელ ტანისამოსს თუ გაცვეთს ხოლო ამვე დროს განმავლობაში იგი გაცილებით მეტს ჰკერავს, ამგვარად ის მეტს დროს სხვის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას ანდომებს. რასაკვირველია, თერძი ამდენს დროს უსარგებლოდ არ დაჰკარგავდა, სამაგიეროს რომ არ მოელოდეს. ამ მეტ ტანისამოსისათვის ის მეპურისაგან პურს მიიღებს, მეჩექმისაგან— ჩექმას, მექუდისგან—ქუდს და სხ. მაგრამ უბედურება ის იყო, რომ თერძს დიდხანს არ შეეძლო ამგვარად ცხოვრება, მეპურე პურს იმ დრომდე მისცემდა, სანამ ტანისამოსი დასჭირდებოდა, და სანამ ეს ნაყიდი ტანისამოსი არ გაუცვლდებოდა, ლუკმა პურსაც არ გაატანდა.

ამ გვარადვე მოექცევოდნენ მეჩუქმე, მეჭულდე და სხვებიც. აი, ამ შემთხვევაში რომ ფული არ ყოფილიყო, თერძის ცხოვრება გასაჭირი შეიქნებოდა, ასე რომ ის უნდა წასულიყო და ეძებნა ისეთი კაცი, რომელსაც ტანისამოსი სჭირდებოდა: ამასაც ისეთი ნივთი უნდა მიეცა ტანისამოსში თერძისათვის, რომელიც მეპურეს სჭირდებოდა, შემდეგში თერძი ამ ნივთს მეპურეს მიუტანდა და იმისაგან, პურს იყიდდა. ამ გვარ ვაჭრობაში იმდენი დრო იხარჯებოდა, რომ შრომაზედ კაცს ხელი უნდა აელო, და უშრომლად-კი როგორღა უნდა ეცხოვრა?!

ამ გვარად შრომის განაწილება ძველ დროში იშვიათი მოვლენა იყო. დავიწყოთ ძველის დროიდგან და წარმოვიდგინოთ ის ქვის ხანა, როდესაც ხალხი მარტო მიწის მუშაობით სცხოვრობდა. ყოველს გლებს მაშინ ჰყავდა ცხვარი, ძროხა და სხვა წვრილმანი შინაური პირუტყვი; ცოლი ცხვრის მატყლისგან, ოჯახობას, ტანისამოსს უმზადებდა, ქმარი კიდევ, ძროხის ტყავისაგან, ფეხსაცმელს ჰკერავდა, ძროხის ხორცისა და რძისგან, საკმელებს ამზადებდნენ, პური თვით მოყავდათ, ქურჭელს თიხისგან აკეთებდნენ და თავისისავე სახლის კერაზედ გამოსწვავდნენ ხოლმე, იარაღს გლები ქვისა, ხისა და კაყისას თითონვე

აკეთებდა; ამ გვარად ყოველივე საჭიროება
ოჯახისა, შინვე ჰქონდათ და რა საკვირველია,
ფულიც არაფერი საჭირო იყო, არამც თუ ფუ-
ლით ყიდვა, ამ გარემოებაში, გაცვლით ვაჭრობ-
აცკი შეუძლებელი ხდებოდა, რადგანაც გლეხი
ოჯახში თერძიც იყო, მეპურეც, მეწულეც და
სხვაც...

ამ დროს სოფელში ერთ მოსახლეს ისეთი
რამ არ ექნებოდა, რაც მეორეს არ ჰქონდა;
მდიდარსა და ღარიბს შორის, მხოლოდ რაოდე-
ნობითი გარჩევა იყო; მაგალითად: ღარიბს რომ
სამი ძროხა ჰყოლოდა, მდიდარს ათობით
ეყოლებოდა; ღარიბს რომ ათი ცხვარი ჰყოლო-
და, მდიდარს ოცობით ეყოლებოდა დასძლევდა
ის მდიდარს თავისს შრომას შესთავაზებდა,
აქედგან იმდენს ხორავს აიღებდა, რომ ოჯახ-
საც გამაჰკვებდა და თავსაც. მაგრამ ამ გვარი
სხვასთან მუშაობა, ხშირად გრძელდებოდა,
შთამამავლობითი ხდებოდა, ხოლო ეს კი უფ-
რო მონობას ჰგავდა, ვიდრე შრომის ფულში
გაცვლას. ამ დროს იყო ერთგვარი გაცემითი
ვაჭრობა, რომელიც ცოტად წააგავდა ჩვენის
დროის ფულით ვაჭრობას. მაგალითად, თუ
ვისმე ქალი მოეწონებოდა და სურდა შერთვა,
მოიტაცებდა ხოლმე, მაგრამ მოტაცებაც ყოველ
თვის აგრე ადვილი არ იყო, ამისთვის საჭირო

იყო სასიძოს საცოლვე ეყიდნა. ჰასაკში მოსულო ქალიშვილები ოჯახში დიდს განძს შეადგენდნენ და რამდენადაც ბევრი იყო ქალი ოჯახში, იმდენათ უფრო ბევრის მშრომელ მარჯვენით ჰსარგებლობდა ოჯახი; ამის შემდეგ საკვირველი არ არის, რომ იმ დროში ქალს იაფად არავის უთმობდნენ; სასიძოს უნდა ღირსეული ფასი მიეტანა სასიმამროსთვის. რომ იმას ქალი გაეტანებინა.

მეორე შემთხვევა ვაჭრობისა იყო გამოწვეული სისხლის სამართლით, მაგალითად: სისხლის აღების დროს თუ ვინმე მოჰკლავდა კაცს, მისი ნათესავები მაგიერს, სისხლითვე გარდაუხდიდნენ ხოლმე; მაგრამ ხშირად ესეც მოხდებოდა, რომ მკვლეელი, დამკლის უფალთან ბოდიშს მოიხდიდა, სინანულს გამოაცხადებდა და თან საჩუქრებსაც მიართმევდა. მაგრამ რადგანაც მოკლულის ფასის აღნიშვნა პირველს ხანებში დამკლის უფლის სრულს უფლებას შეადგენდა ამიტომაც ჩხუბსა და უთანხმოებას მაინც დასასრული არა ჰქონდა. ბოლო ხანს მთავრობა ჩაერია, რომელიც კანონის ძალით მათ შორის თანხმობას ჩამოაგდებდა ხოლმე, მაგრამ მთავრობაც, რასაკვირველ ია, აფასებდა თავისს შრომას და იმანაც ამ განსამართლებისათვის სასყიდელი მოითხოვა.

სამსავე ზემო აღწერილ შემთხვევაში რალაც ფულის მსგავსი იყო საჭირო; იფიქრეს, იფიქრეს და საზოგადო ფასის საწონ ნიშნად, დააწესეს შინაური პირუტყვი, ასე რომ სასიძოს, კაცის მკვლელს და მომჩივნებს უნდა მიეყვანათ სასიძო-მამროსათვის, დამკლის უფლისა და მთავრ-ბისათვის რამდენიმე სული შინაური პირუტყვი, მორიგებისამებრ, და ისინიც ამით კმაყოფილ-დებოდნენ. საქონელი, ფასის საზომ ნიშნად, იმისთვის ირჩიეს, რომ ამ დროს მიწა ყველგან ბლომად იყო, იარალი და ავეჯეულობა ყველასა ჰქონდა, ხოლო შინაური პირუტყვი-კი ყველას ერთგვარად არ ჰყავდა. პირუტყვი ოჯახისათვის ამ დროს მიწაც იყო, პურიც, ტანისამოსიც, საჭმელიც, ერთის სიტყვით ყოველისფერი იყო და თითქმის ფულობას აწევინებდნენ. მაგრამ ეს მაინც არ უნდა ვიფიქროთ, რომ პირუტყვს ფულის მაგიერობის გაწევა ყოვლის სისრულით შეიძლებოდა.

საზოგადო ფასის საზომი ნიშანი ისეთი რამე უნდა იყოს, რომ იმის, ერთგვარ უცვლელ ღირსებაში ყველა დარწმუნებული იყოს. ნიშანი რომელსაც ერთი აიღებს თავის ნაწარმოებში სხვამაც იმავე ფასად უნდა წაიღოს; ეს-კი შე-საძლებელია მხოლოდ იმ საგნის შესახებ, რომლის ცალეზიცი, რამდენიც უნდა იყოს რიც-

ხვით, ერთისა და იმევე ღირსებისაა. მაგალი-
თად, მე რომ სხვას ვერცხლის მანათიანი ვასესხო
ჩემთვის სულ ერთია, მომიტანს მოვალე იმავე
მანეთიანს, თუ სხვას, ისევ მანეთის ღირსებისას;
იმიტომ რომ მანეთიანი ყველასთვის ერთია.
მაგრამ მე რომ სხვას ძროხა ვათხოვო, და
მან, შემდეგში ჩემი ძროხის მაგიერ სხვა ძროხის
მოყვანა მოინდომოს, რასაკვირველია, დავფიქ-
რდები: მივიღო, თუ არა? ამისათვის რომ,
თუმცა ყველა ძროხა, ძროხაა, მაგრამ ძროხასა
და ძროხას შორისაც გარჩევია. ერთი ბევრს
იწველის, მეორე ცოტას, ერთი დიდ ტანოვანია,
მეორე პატარა ტანისა, ერთი—მსუქანია, მეორე
მჭლე და სხვა. ამ გვარად პირუტყვი ყველა და
ყოველთვის, ერთი და იგივე არ არის. აი, ამ
მიზეზთა გამო პირუტყვი ვერასოდეს ვერ გასწე-
ვდა ეხლანდელ ფულობას. მართალია, ფულებიც
შეიძლება ისე მოიხმარო შინაურ საქმეებში
როგორც პირუტყვი, ე, ი. ფულისაგან გააკეთო
კოვზები, საყურე, ბეჭედი და სხვა რამე, მაგრამ
როდესაც ჩვენ ფულს ვიღებთ რომელსამე
გასასყიდის ნაწარმოებში ფული ჩვენ ამ შემ-
თხვევაში კოვზებათ და საყურეებათ გადასაკე-
თებლათ კი არ გვინდა, არამედ იმით სხვა
რაიმე საჭირო ნივთს შევიძენთ; მაგრამ თუ
ფულს ამ დანიშნულებას ასრულებინებენ, მაშინ

იგი ჰკარგავს იმ თვისებას, რისთვისაც მას ყველა ეტრფიალება. ხოლო პირუტყვი თუ მიჰყავდა გლეხს საფასად, იმას ფიქრადაც არ მოსდიოდა, რომ სხვაც გამოართმევდა იმას თავისს საჭიროებაში, არამედ გლეხს პირუტყვი, თვით სჭირდებოდა ოჯახში, ან ხორცისა, ან ტყავისა და ან სხვა რამისთვის.

ამგვარი მდგომარეობა დროთა ვითარების გამო უსათუოდ უნდა შეცვლილიყო. გაჩნდა საზოგადოებრივი ცხოვრება, დაიწყეს შრომის განაწილება, და შრომის განაწილებას ხომ ალებ-მიცემობაც თან ახლავს. ამას ზედ ისიც დაერთო რომ ეხლა ქვის იარაღის მაგიერ ლითონის იარაღი და ავეჯი შემოიღეს; ქვისა, ხისა და კაჟის იარაღის კეთება ყველა გლეხს შეეძლო მაგრამ ლითონისაგან რომ რამე იარაღი გაეკეთებინათ, ამას-კი განსაკუთრებულის ხელობის ცოდნა ეჭირვებოდა. ამ გვარად მოხელეთაგან პირველად მჭედელი გაჩნდა. რადგანაც მჭედლის ხელ-საქმე ამ დროს ძლიერ ძვირად ჰღირდა და ერთსა და იმავე ალავს მყიდველი ცოტა იყო, ამისათვის მჭედელს ამ ერთის ხელობით ერთსა და იმავე სოფელში თავის რჩენა არ შეეძლო. იგი გააკეთებდა თუ არა ლითონის სხვა-და-სხვა სამკაულსა და იარაღს, რომელსაც ველურები ეტანებოდნენ, წაიღებდა სხვა-და-

სხვა კუთხე-ქვეყანაში გასასყიდათ. ამ აღებ-
მიმცემობაში ძველებურ ფასის საზომს და საერ-
თო გასაცვლელს ნიშანს, პირუტყვს, უნდა
გაეწია სამსახური, მაგრამ აი, სწორედ აქ გა-
მოჩნდა მისი უვარგისობა. უცხო ქვეყნიდან
მოსული ვაჭარი, ვაჭრობაში ხარს და ძროხას
ვერ აიყვანდა, იმიტომ, რომ სამშობლოში იმ
უცხო ვაჭრისთვის პირუტყვის წაყვანა ან
შეუძლებელი იყო და ან დიდს ხარჯსა და
ჯაფას მოითხოვდა; და ან რა იცოდა, რომ აქ
სავაჭროში აყვანილი პირუტყვი, იმავ ფასად
გაიყიდებოდა იმის სამშობლოშიაც. ამ მოსაგე-
ბით ვაჭარი ყოველთვის პირუტყვის მაგიერ
ისეთ რამ ნივთს თხოულობდა, რომელიც
მსუმბუქი და ადვილი წასაღები იყო
ხოლო ამ გვარ ნივთებად ითვლებოდენ: ბრი-
ტანიის კალა, ესპანიის ვერცხლი და ქარვა;
სადაც ესე ლითონები არ იყო, იქ ვაჭარი ჰყა-
ბულდებოდა მატყლს, ტყავს და სხვა ამ გვარ
საჭირო ნაწარმოებსაც.

სულ სხვა დიმოკიდებულება დამყარდა სო-
ფლად მჭედელთან მას შემდეგ, როცა ლითო-
ნის იარაღი ოჯახში უსათუო საჭიროებად გახ-
და. როდესაც ლითონის ხმარება სოფლად იმ-
დენად გახშირდა, რომ მჭედელს სხვაგან წაუ-
სვლელად, თავის სოფელშიც შეეძლო თავის

ხელობით ოჯახის რჩენა, მჭედელმა ხელი აიღო მიწის მუშაობაზედ და ხელი მარტო განსაკუთრებით მჭედლობას მოჰკიდა. პირველად გლეხი მჭედელს შრომაში აძლევდა ტანისამოსს, ფეხსაცმელსა, კვერცხსა, რძესა, ხორცსა პურსა და ოჯახისათვის სხვა-და-სხვა საჭირო ხორაგეულობა-ნაწარმოებს; მაგრამ იმაზედ მეტი ხორაგეულების მიღება რაც მას არ სჭირდებოდა ოჯახისათვის, მჭედელს აღარ შეეძლო, პირუტყვი, რომელიც ფულის მაგივრობასა სწევდა ძველად, ხელოსნისათვის ეგოდენს საგანძურს არ შეადგენდა, როგორც მიწის მუშისათვის; თუ მყიდველს სხვა არაფერი მოეძევებოდა სავაჭროს გასასტუმრებლად, მაშინ არც პირუტყვზედ იტყოდა უარს, მაგრამ ყველაზედ უფრო მჭედელი აფასებდა იმ ნივთიერებას, რომელიც მისს ხელობის მასალას შეადგენდა: პირველად ბრინჯაოს, ხოლო შემდეგ რკინას. ამისათვისაც გლეხებს მჭედელთან სავაჭროში გასაცვლელად მოჰქონდათ ძველი, სახმარებლად უვარგისი, ლითონის იარაღები და ნამტვრეები, რაშიდაც მჭედელი შედარებისა დაგვარდ აძლევდა ახალს იარაღს სამკაულს. რადგანაც მჭედელი სოფლად ერთად ერთი კაცი იყო, რომლისაგანაც გლეხს შეეძლო ეყიდნა ყოველივე, რაც კი იყო მისის ოჯახისათვის საჭირო, ამი-

ტომაც საკვირველი არ არის, რომ მკედლის ხელობის მასალა თან-დათან ფასის გასასტუმრებელ ნიშნად გარდაიქცა. ყველა დარწმუნებული იყო, რომ ლითონს ფასი არასოდეს არ დაუარდებოდა. რა დროსაც კი მიუტანდა მკედ ვინმე, ლითონს იგი მასში ან იარაღს იძლეოდა, ან მისის საჭიროების მიხედვით, ხორაგეულობას, რომელიც იმისთვის საჭირო აღარ იყო. ამ გვარად, ლითონი შეიქმნა საყოველთაო გადასაცვლელ ნიშნად.

ამ გარემოებამ ძლიერ დააჩქარა ფულის ხმარების შემოღება. ორი ხარი ერთმანეთისაგან უსათუოდ რითიმე განირჩევიან და, რასაკვირველია, კაციც მათგანს აირჩევს, მაგრამ ორი ერთის და იმავე წონისა და ერთი გვარი ნაჭერი ლითონი, რომელიც უნდა აირჩიო, ორივე ერთია. ამას გარდა ლითონი ადვილი წასაღები და შესანახავი იყო და არავითარს ხარჯს არ თხოულობდა. დასასრულ, ლითონის უპირატესობა ამ შემთხვევაში ისიც იყო, რომ იგი ნაწილებადაც ადვილად იყოფებოდა; წვრილმანი ვაჭრობის დროს პირუტყვით რისიმე ყიდვა შეუძლებელი იყო. მაგალითად, რკინის ერთს ლურსმანში მყიდველს ერთის ცხვრის მესაედი ნაწილი მაინც უნდა მიეცა და ეს ხომ შეუძლებელი იყო, რადგანაც, სხვა-და სხვა ასო ცხვრის

ხორციისა სხვა-და-სხვა გვარად ჰფასობდა; გარდა ამისა, ერთის ლურსმანისთვის მთელი ცხვარი უნდა დაეკლათ. ლითონი კი რამდენ ნაწილადაც უნდა გაგეყოთ, სულ ერთი იყო; ჯერ ეს ადვილი საქმე იყო და მერე ოთხი მეოთხედი რომელისაზე გირვანქა ლითონისა იმდენადვე ღირს, რაც ერთი გირვანქა იგივე ლითონი; ამ გვარად თითოეული ნაჭერი შეიძლება იქამდის გაენაწილებინათ, ვიდრე სასყიდელ ნივთის საფასოდ არ გახდებოდა. ამასთან დანარჩენი ნაჭრებიც არც ფასსა და არც მნიშვნელობას არ ჰკარგავდა.

ამ გვარად, პირველ დაკვირვებისათანვე. ლითონს, სამი უპირატესობა გამოაჩნდა: ადვილ წასაღებლობა, ერთგვარ ფასიანობა და ადვილ დასანაწილებლობა, ერთი სიტყვით, ლითონი გახდა ნამდვილ გარდასაცვლელ ნიშნად და დიდი ამაგიც მიუძღვის შემდეგში შრომის განაწილებს განვითარების საქმეში.

მართალია ლითონის გადასაცვლელ ნიშნად ხმარება უფრო ჩვენს ეხლანდელ ფულს წაგავს მაგრამ საქმე ის იყო, რომ მაშინ წონა არ იცოდნენ და ლითონების ნაჭრები ყოველთვის ერთი და იგივე წონის არ მოდიოდა ამისათვისაც, სისწორე ვაჭრობაში აქაც შეუძლებელი იყო; მართალია, ბრინჯაოს და რკინის მეტ-ნა-

კლებობის დროს გული არავის დააკლდებოდა, მაგრამ სულ სხვა საქმე იყო ოქროსა და ვერცხლის გადასაცვლელ ნიშნად ხმარების დროს; ამისათვის ჯერ ლითონს გაადნობდნენ და ერთი და იგივე სიღრმის ყალიბებში ჩაასხამდნენ, ხოლო მერე თანასწორ სიგრძეზე დასჭრიდნენ; ამ-გვარ ჯოხების მზგავსს ლითონს ფულად ჰხმარობდნენ რომაელები; მაგრამ არც ეს აკმაყოფილებდა ვაჭრობის წვრილმან მოთხოვნილებას, ამისათვისაც გამოიგონეს სასწორი, დაიწყეს ხორბლის მარცვლებით წონა და ყველა ლითონს თანასწორი წონა მისცეს; ფულისათვის ამ დროს ხუთგვარ ლითონსა ხმარობდნენ: ოქროს, ვერცხლს, ბრინჯაოს, რკინას და სპილენძს. ამათ შორის რკინა როგორც იაფი ლითონი და მძიმე—ხმარებიდგან ადრე გამოვიდა, ხოლო სპარტაში-კი იგი კიდევ დიდხანს იხმარებოდა. სასწორის გამოგონების შემდეგ ლითონი გადიქცა ფულად, მაგრამ ეხლანდელ ფულისაგან იმითი განირჩევოდა რომ, მაშინ იგი გაუწმენდელი იყო და ყველა ნაჭერი ერთისა და იმავე ღირსებისა არა დგებოდა. ამისათვისაც ლითონს დაუწყეს წმენდა, შემდეგ დარჯაკში სჭრიდნენ და ისე ჰხმარობდნენ ვაჭრობის დროს. ფულის დარჯაკით მოჭრა მთავრობაზედ უფრო ადრე ვაჭრებმა სცადეს.

ბრიტანიის მდიდარ მუზეუმში ინახება ერთი, უძველესი ფული, რომელიც ქრისტეს დაბადებამდის 8 საუკუნის წინად ყოფილა მოჭრილი; ამ ფულის ერთს გვერდზე აღარათფერი სჩანს, ხოლო მეორეზედ ირემი ჰხატია და ზედ შემდეგი წარწერა აქვს: „მე ვარ განსაკუთრებითი ნიშანი ფენიქსისა“. ვინ იყო ეს ფენიქსი? არ ვიცით და ვერც გავიგებთ, ხოლო უნდა ვიფიქროთ, რომ იგი მდიდარი ვაჭარი ვინმე იქნებოდა. შემდეგში ვაჭრებს წაჰბადეს მეფეებმა და რესპუბლიკის მმართველებმაც და თითქმის ისტორიის დასაწყისშივე ვხდავთ ფულის ჭრასა და ხმარებას, რომელიც მარტო მთავრობის კუთვნილებას შეადგენდა.

იმის გამოსარკვევად, თუ როგორ განვითარდა ფულის მოჭრის საქმე შემდეგში, ჯერ ადგილი არ გვაძლევს ნებას და დაუსურათებლათაც გაუგებარი იქნება, მაგრამ ერთს გარემოებას მაინც უნდა მივაქციოთ აქ ყურადღება, რადგანაც მას ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს. ჯერ ისევ წარსულ საუკუნეში იყო გავრცელებული ის შემცდარი აზრი, რომ ვითომც თითოეულ ფულისათვის საკუთარი დარჯაკი ყოფილიყოს. ამ აზრის საფუძველად ის გარემოება მოჰყავდათ, რომ ერთის ოთხივე უძველესის ფულის ცალი იშვიათი სანახავ იყო, მაგრამ ეხლა

ამ გვარს ძველს ფულს ორ-ორსა და მეტსაც ყველა დიდს მუზეუმში შეხვდებით. ეს იმით აიხსნება, რომ დარჯაკი ძველს დროში რკინისა იყო და ამ ლითონის სილბილისა გამო მალე ფუჭდებოდა, ამიტომ ერთი და იგივე დარიჯაკი ბევრს ვერა სჭრიდა და იმის მაგიერ ახალს აკეთებდნენ. დარჯაკებს წინაღ მხატვრები სჭრიდნენ და ძვირადაც აფასებდნენ თავის ხელობას, ეს იქიდანა სჩანს რომ დარიჯაკზედ თავის სახელსა და გვარს აწერდნენ. აქედგან ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ძვირად ეღირებოდა ფულის საჭრელი დარჯაკი და იმითი მოჭრილი ფული. ამიტომ დარჯაკით პირველს ხანს, რადგანაც იგი მალე ფუჭდებოდა, მარტო ძვირფასის ლითონის ფულსა სჭრიდნენ, ხოლო სპილენძი დიდხნამდის ისევ ძველებურად ჯობის მსგავს ნიშნებით იხმარებოდა.

სპილენძის ფულის მოჭრა დაიწყეს მას შემდეგ (400 წ. ქრ. დაბადებამდის), რაც სასყიდლათ შეიქმნა მცირე ფასიანი ნივთებიც, იმათ სასყიდლათ, თუნდ ერთი ქინძისთავის ოდენა ვერცხლიც რომ მიეცა, მყიდველი მაინც წაგებაში მოდიოდა. ამისათვის დაიწყეს სპილენძის ფულის მოჭრაც. ამ გვარად, ეს უბრალო. მაგრამ გენიოსური გამოგონება ბერძნებს ეკუთვნის. ამ შემთხვევაში ისინი ჩვენი მასწავლებ-

ბელნი არიან და მათგან გამოგონებულის ფუ-
ლის ხმარება აკმაყოფილებს დღეს კულტურის
ყოველგვარ მოთხოვნილებას და ფართოდ გა-
ნვითარებულ შრომის განაწილებას. მართალია,
ტექნიკის მხრივ ფულმა მას შემდეგ ბევრჯელ
იცვალა გარეგნობა, მაგრამ საფუძველი მაინც
ძველებური დარჩა.

33

№ 459

ფასი ორი შაჟრი.